

شەكارا قورغاۋدى ۇرپاقتان - ۇرپاققا جالعاستردى

— “خالق ونەگەسى” مەملەكەت داڭقى اتاعىنىڭ يەڭگەرى بۇرماخان مولدو تۇرالى

□ئىلىشىمز حى ليڭ، ەرىكتى تىلىشلەر ۋاڭ مەي، چۇي ياۋباڭ

قىزىلسۇ قىرىمز اۆتونوميالى وېلىسىندا شەكارا قورغاۋشى بۇرماخان مولدونىڭ وتانىشلىدىق اڭگىمەلەرىن جۇرتنىڭ ىبارى بىلەدى. 9- ايدىڭ 17- كۇنى ول “خالق ونەگەسى” مەملەكەت داڭقى اتاعىنا يە بولدى. گۇل داۋرەندەگى جاس قىزان جەتپىسكە جەتكەن قاريا بولغانعا دەيىن، بۇرماخان كوڭىل تولى وتانىشلىدىق سۇيىس-پەنشىلىگىمەن ۋوزىنىڭ جاستىق كوكتەمەن، اۋەلى، نۇتاس ۋومىرىن وتانىڭ شەكارا قورغاۋ ىستەرىنە ارنادى.

56 جىل ول ەكى اياعىمەن وتانىڭ شەكارا لەنبايسن ولىشەدى.

56 جىل ول جوقشلىققا مويبەي، باستان - اياق وتاندى قىزۋ ىسۇيۇدى ۋومر تالپىسىنىداى بىردەن - ىبر نىسانا ەتتى.

“قازىر مەن قارتايدىم، شەكارانى كۇزەتپى، قورعاي المايتىن بولدىم، ايتسەدە مەنىڭ پەرزەنتتەرىمنىڭ ىبارى شەكارا قورغاۋشى، مەن ولارعا شەكارا قورغاۋدى ۇرپاقتار بويى كۇش جالعاپ جالعاسترا بەرۋدى تاپسىرامن”، - دەدى 9-ايدىڭ 3- كۇنى بۇرماخان بەكمە تۇردە.

■ **شەكارا كۇزەتىنەن تاپچىلمادى**

بۇرماخان بيبىل 77 جاستا، بويى الاسا، دەنەسى سەمىز شەلەۋ، جول جۇرگەندە ىسال قىنالغانىمەن، اسا رۇختى ەدى. 9-ايدىڭ 3- كۇنى ىتىلىشى ۇلۇقشات اۋدانى-نىڭ جىعىن اۋىلىندا بۇرماخانعا كەزدەسكەن-دە ول ۋوز ۇيىندەگى “شەكارا قورغاۋشى-لار تارىخ تارىبەيسى ۋىيى”ندە تازالىق سىتەپ ىجۇر ەكەن.

“مەن سالىھاتى رەۋماتىزمىدىك ۇيۈن قابىنۇنا شالدىقتىم، قول - اياعىمنىڭ ارەكە-تى قولايىسزداۋ، ەندىگارى وتان ۇشىن شەكارا كۇزەتە المايتىن بولدىم”. زىينەت-كەرىلك تۇرمىسىن تىلگە تىەك ەتكەندە، بۇرماخاننىڭ جۇزىنەن ىسال تورىققانى ىبلىنىدى.

بۇرماخاننىڭ شەكارا كۇزەتمەن قا-ۋىشۇيىن سوناۋ 1961 - جىلدىان باستاپ ايتۇعا تۇرا كەلەدى. سول كەزدە اكەسىنىڭ شەكارانى قورغاۋ سۇيىسپەنشىلىك پەيلىنىڭ

ۇلۇقشات اۋدانى جىعىن اۋىلىنىداى ىبر شەكارالىق قىزمەت اتقارۋ تۇيىنىندە ىتىلىشى بۇرماخان مەن مەرگەنگە ىلەسپ، شەكارانى شارلاۋ جولىنا قادم تاستادى.

بىرگە شەكارانى شارلاپ، شەكارانى قورعا-دىم، ول كەزدە شەشەمىڭ نەگە جالغىز شەكارانى شارلاپ، شەكارانى قورغاۋعا شە-اتىنىن تۇسىنەتۇشى دەدىم. ىبىر كۇنى شەشەم شەكارانى شارلاپ قايتىپ كەلدى، ەرنى دە جارىلىپ كەتپىتى، شەشەمنەن نەگە وسنىشا جاپالانىپ شەكارانى شارلاۋعا شەعاتىنىن سۇراغانىمدا، شەشەم: ‘اكەم مەنى، ىموزسىز، شەكارانى كۇزەتپى، شەكا-رانى قورعاپ، پارتيا مەن مەملەكەت ۇشىن ۇلەس قوسۇعا تارىبەلەدى. وسى ىموز ۇشىن مەن اقتىق دەممە دەيىن وتانىمزدىڭ شەكارا لەنبايسن ويداعىداي قورعايمەن دەپ انت ەتتىم، دەدى’. مەرگەن: شەشەمنىڭ رۇخىن جالعاستىرىپ، وتانىمزدىڭ شەكارا لەنبايسن تاباندىلىقىەن قورعايمەن، - دەدى.

قازىر قىزىلسۇ وېلىسىنىڭ شەكارانى كۇزەتۋ، شەكارانى قورغاۋ قوسىنى كۇن ساناپ كەمەلدەنىپ كەلەدى، شەكارا قورغاۋشىلاردىڭ قوسىمشا قاراجاتى دا ەڭ العاشقى نەشە ون يۇاننان قازىرگى نەشە مىڭ يۇانعا دەيىن ارتتىرىلدى، تۇرمىستارى دا ايرقىشا جاقساردى. بۇرماخان مۇنى كوزىمەن كورىپ، قۇانىشپەن كوكەيىنە ىتۇيدى، “مەنىڭ 3 بالام شەكارانى كۇزەتكەن جەردە دۇنيەگە كەلدى، كەيىن ومردەن وتسىم، ۇرپاقتارىم تاى دا كۇزەتە بەرەدى، ۇرپاقتان - ۇرپاققا جالعاستىرا بەرمەز! مەن ۇنەمى پەرزەنتتەرىمدى شەكارا لەنبايسن ويداعىداي قورغاۋعا تارىبەلەيمەن، اۋىلداستارىمدى دا وسى كۇنگى باقتىتى تۇرمىستى قاستەرلەۋگە، شەكارانى جاقسى كۇزەتۋگە تارىبەلەيمىن. نەك شەكارا لەنبايسن ويداعىداي قورعاپ، كۇزەتكەندە عانا، ىمىزدىڭ تۇرمىسىمىز ىتىپتى دە باقتتى بولادى”.

■ **شىنايى سۇيىسپەنشىلىكپەن**

اسكەرلەردى اپالادى

56 جىل شەكارانى كۇزەتۋ بارىسىندا بۇرماخان رياسىز كوڭىل، شىنايى سۇيىس-پەنشىلىگىمەن جانە دارقان انالىق ماحاببات-داتتەمدەدى. وتكەن عاسىردىڭ 60 - جىلدا-رىندا وتباسنىڭ ەكونوميكاسى قىىنشىلىقتا قالپ، ۇنەمى قارنى اش جۇرسەدە، ول ىر كۇنى ىجاز - باياغىسىنداى شەكارانى كۇزەتۋ جولىندا ىجۇردى. بۇرماخاننىڭ نىق پالمىەن ونىڭ 5 بالاسى دا شەكارا قورغاۋ-شى بولدى.

بۇرماخان شەكىسىز ماقناتىشىپەن ىوزد-نىڭ شەكارا قورغاۋشى پەرزەنتتەرىن تانىس-تىردى ىرى سىتتىق قىقالىپەن ىتىلىشىنى ەكىشىنى ۇلى مەرگەن تويىشەك تۇرغان

باغراش اۋدانىنىداى كاسىپ سالاسى تاس جولى شارۋالاردىڭ اۋقاتتانۋ جولىنا اينالدى

سرىتىنداى بازارلارعا ساتىلدى، “بىبىل ىمىز تاى 4 مىللىيون 700 مىڭ يۇاننان استام قارجى قوسىپ، زاۋود ۇيلەرىن كە-گەيتىپ سالىدىق، جانغا جابىدىق ساتىپ الدىق، كۇندىك مانەرلەۋ قۇاتىمىز ىبىر ەسە جوعارىلادى”.

باغراش اۋىلى كودايلىك قىستاعىندا-ى باغراش اۋدانى ونەركاسىپ باقشا را-يونىنداى جولداز تەپ - تەگىس، كەڭ. جۇك اۋتوكولىكتەرىنىڭ زاۋود رايونىنا بركىلىسىمىز كىرىپ - شىغىپ جاتقانىدد-ەنىا قاراپ تۇرغان باغراش اۋدانى جۇڭ-حىنىڭ قىزاناق ونىمەدەرىن جاساۋ شەكتى سەرىكتەستىگىنىڭ ورنىباسار باس دىرەكتورى شۇي فۇلين بىلاى دەدى: “بۇرىن جول جاعدايى ناشار، جۇك اۋتوكولىكتەرىنىڭ كىرىپ - شىعۇي قولايىسىز بولپ، وندىرىسكە قىچال جەتە-تىن. بىبىل ەسك الدىنداعى جولداز جاق-

شىراق ساۋلەسى وىنىمەن وتانعا باقت تىلەدى

ۇشاققار ’جانغا جۇڭگو قۇرىلماعىدەد-نىڭ 70 جىلدىغىن قۇتتىقتايمىز‘ دەگەن ىزىپ بەينەسىندە تىزىلگەن-دە ەرەكشە اسەرلەندىم، وتانىمىز-دىڭ كۇن سايىن گۇلدەنىپ، كوركەيد-ۇن تىلەيمىن!“، - دەدى فۇجىياننان كەلەن ساياحاتشى ۋ ىيڭلان.

ماناس اۋدانىنىڭ تۇرىنى خوۋ ۇيشىڭ

(باسى 1- بەتتە)

وقۇ - اعارتۇ ارقىلى وتان ۇمتىن اقتاۋ اۋەلگى ماقساتنان اينماي، ونەگە كورسەتىپ ادام تارىبەلەۋ ىتۇبىرلى مىندەتىن تىياناقتاندىرۇدى نەگىزگى تاقىرىپتىق تارىبەنىى ورسىتەتۇدىڭ كۇش سالۇ ىتۇيىنى مەن تابان تىرەر تىيانعى ەتىپ، مەكتەپنىڭ دامۇنا قىچال جەتكىزە-

تىن جانە ونى تەجەيتىن بوگەتتىك ماسەلەلەردى كۇش سالا شەشتى. مەكتەپتىگە وقىتۇشى - وقۇشىلار-دىڭ دەنساۋلىغىن تەسكەرەۋ، مەك-تەپنىڭ ساياحات ماماندىغىنىڭ جو-عارى ساپالى دامۇىن لىگەرلەتۇ جاعىنداى ماسەلەلەرگە مەڭزەس تەكسەرۋ - زەرەتتەۋ ورسىتەتىپ، پىكىر، ۇسىنىستار جىيىنادى، مەكتەپ-تىڭ باسشىلىق القاسىنىڭ مۇشەلەرى مەن پارتىيالى كادرلار سانالى تۇردە ولىشەمگە، ۇلگىگە تۇرالانىسىپ، رەتتەتۇ - تۇزەتۇ وي جەلىسى مەن شارالارىن العا قويدى.

سونىمەن قاتار، بۇل مەكتەپ نەگىزگى تاقىرىپتىق تارىبەمەن ۇش-تاستىرىپ، “بەس تارىبە جاتاعىن” قۇرۇدى دانەكەر ەتىپ، مەكتەپنىڭ “ۇلتتار نىتتىماعىنىڭ بەرەكەلى شاڭى-راى”، “ۇشكە كىرۋ، ەكەمەن بايلا-نىس جاساۋ، بىرمەن دوستاسۇ” قىمىلىن اناعۇرلىم تەرەڭدەتىپ، وقىتۇشىلار مەن وقۇشىلاردىڭ بىرلە-سىپ قۇرۇ فورماسىمەن، وقۇشىلار-دىڭ احلاق، اقل - وي، دەنە، ەس-تەپتىكا، ەڭبەك جاققارتىنان جان - جاقىتى دامۇىن جەبەدى.

شىنجياڭ پەداگوگىكالىق جوعارى دارەجەلى ارناۋلى ماماندىق ەكتەبى: **ۋىرەنەنۇدى، وقىتۇدى باسقارۇدا، قىزمەت ونەۋدە تىياناقتاندىردى**

ۇستازدىق ىمورال، ۇستازدىق ستىل قۇرىلىسنى كۇشەيتۇدىڭ ناقتى تۇقتاسى قايسى جاققاردا؟ پەداگوگىكا تۇرىندەگى دارىندىلاردى باۋلۇ جۇيەسىندە تاى قانداى ولقىلىقتار بار... 9 - ايدىڭ 17 - كۇنى شىنجياڭ پەداگوگىكالىق جوعارى دارىنجەلى ارناۋلى ماماندىق مەكتەبىندەگى (شىنجياڭ وقۇ - اعارتۇ شۇەيۋانى) بارلىق مەكتەپ باسشىلارى مەن باسقارما دارەجەلى كادرلار شوعرلى ۇيرەنۇ وتكىسىدى، نەگىزگى تاقىرىپتىق تارىبەنىڭ “اۋەلگى ماقساتنان اينماۋ، بورىش ارقالاۋ، پارىقتى تابۇ، تىياناقتاندىرۇدى يگەرۇ “ جالپى تالابى توغىرەگىندە، كوپىشلىك ۇيرەنە وتىرىپ تالقى جۇرگىزىپ، “ۇيرەنۇ، وي جۇرگىرتۇ، سىتەتۇ” ارقىلى نەگىزگى تاقىرىپتىق تارىبەنى امالياتتا ايجىلەدى.

2 - توپتاى نەگىزگى تاقىرىپتىق تارىبە ورسىتەتلىگەننەن بەرى، شىنجياڭ پەداگوگىكالىق جوعارى دارەجەلى ارناۋلى ماماندىق مەكتەبىى اۋدان - باسقارما دارەجەلىدەن جوعارى باسشىلىق القالارى مەن باسشى كادرلاردىڭ شوعرلى ۇيرەنۇ جوسپارى مەن زەرتتەتۇ - تالقلاۋ جوباسىن جاساپ، شوعرلى جابىق فورماداعى ۇيرەنۇ ىادىسىن قولداندى.

اۋتونوميالى رايوندىق پارتكومنىڭ مەكتەپكە قويغان “پەداگوگىكا تارىبەسىن تىياناق ەتۇ، قىزمەتتەن كەيىنگى باۋلۇدى كۇشەيتۇ، نەگىزگى ساتىغا قىزمەت وتەۋدى بەتكە اۋ” سىندى مەكتەپ باسقارۇ تالابى توغىرەگىندە، شىنجياڭ پەداگوگىكالىق جوعارى دارەجەلى ارناۋلى ماماندىق مەكتەبى نەگىزگى تاقىرىپتىق تارىبەنى مەكتەپنىڭ يدەيا - ساياسى ساىاعى رەفورماسى جانە پەداگوگىكا ماماندىعى رەفورماسى، مەكتەپنىڭ ەكى دارەجەلى باسقارۇ ىتۇزىلىسى رەفورماسى تۇرالى زور تالقىنىڭ ناتىجەسىمەن ورگانىكالى تۇردە ۇشتاستىرىپ، وقىتۇدى باسقارۇ، ايتامىز!“.

زەينن قويا ۇيرەنىپ، بەرىلە سىتەدى

قىزمەت وتەۋ بارىسىندا تىياناقتاندىرىپ، دارىندىلاردى باۋلۇدىڭ شكى قوزغاۋشى كۇشنى توپتاپ، جالپى قىزمەتكەر ادام تارىبەلەۋ، جالپى بارىستا ادام تارىبەلەۋ، شار تاراپنا ادام تارىبەلەۋ سىندى قىزمەت جاعدايىن قالىپتاستىرۇعا كۇش سالىدى. بىبىل «جانغا داۋىردەگى وقىتۇشىلار قوسىنى قۇرىلىسى رەفورماسىن جاپياي تەرەڭدەتۇ جولىندەگى اتقارۇ پىكىرى»، «جانغا داۋىردەگى جوعارى مەكتەپ وقىتۇشىلارنىڭ كاسىبتىك ارەكەتىنىڭ 10 ىتۇرلى ولىشەمى» سىياقتىلارعا تۇرالانىىپ، مەكتەپ ۇستازدىق ىمورالدى، ۇستازدىق ستىلدى وقىتۇشىلار قوسىنى قۇرىلىسىنىڭ ىبرىنىشى ولىشەمى مەن ماڭىداى الدى مىندەتى ەتىپ، ناقتى اتقارۇ ىادىسىن شىعاردى.

شىنجياڭ كوركەمونەر شۇەيۋانى:

اۋەلگى ماقساتقا نازارايامەن ئار بەرىپ، بورىشقا جەنەكشىلىك ەتتى

“نەگىزگى تاقىرىپتىق تارىبەنىڭ نىسانا، تالاپتارىمەن سالىستىرغاندا، وزىمدە ىلى دە زور پارىق بار. يدەيالىق - ساياسى تارىبە قىزمەتكەرى رەتىندە، الداى اۋقتىتا جەتە ۇيرەنۇگە، جەتە يگەرۇگە جانە توسعىستىرۇعا، ساباقتاستىرۇعا كۇش سالىپ، ىبلىم بەىرىپ ادام تارىبەلەۋ اۋەلگى ماقساتىنا نازارايامەن ىنار بەىرىپ، پارىتيا ۇشىن ادام تارىبەلەۋ، مەملەكەت ۇشىسنى دارىندى تارىبەلەۋ جاۋاپكەرىشلىگى مەن بورىشىن ناقتى ارەكەتىمدە تىياناقتاندىرىپ، شىنجياڭعا اناعۇرلىم كوپ تاڭداۋلى دارىندى تارىبەلەپ بەرەۋىم كەرەك”، - دەدى 9-ايدىڭ 18 - كۇنى شىنجياڭ كوركەمونەر شۇەيۋانى پارتكومى ۇگىست ىبولمىنىڭ ورنىباسار باستىعى، ماركىسىزم شۇەيۋانىنىڭ باستىعى ۋاڭ ىيڭزى.

شىنجياڭ كوركەمونەر شۇەيۋانى نەگىزگى تاقىرىپتىق تارىبەنى ورسىتەتۇدى جانغا داۋىردەگى پارتيانىڭ شىنجياڭدى جونگە سالۇ جالپى جوباسىن داپەكتىلەندىرەۋمەن، تىياناقتاندىرۇمەن، ورنىقتىلىق، دامۇ قىزمەتتەرىن ويداعىداي يگەرەۋمەن تىعىز ۇشتاستىرىپ، سوتسىيالىزم قۇرىلىسشىلارى مەن ىزباسارلارن باۋلۇمەن تىعىز ۇشتاستىرىپ، مەكتەپنىڭ پارتيا قۇرىلىسى مەن يدەيالىق - ساياسى قىزمەتىن ۇزدەكسىز كۇشەيتىپ، مەكتەپتىڭ مانىدىك دامۇىن لىگەرلەتتى.

بىبىلى جازى دەمالىستىڭ الدى - ارتىندا، مەكتەپ بۇكىل مەكتەپتەگى وقىتۇشىى، جۇمىشىسى - قىزمەتكەرلەردى شوعرلى تارىبە ۇيرەنۇىن ورسىتەتۇگە ۇيمىداستىردى، قالىڭ پارتىيالى كادرلار ۇيرەنۇدە قۇدردەتتى ل App ى، ىتتەرنەت، رادىيو - تەلەۋىزور سىياقتى مەديالار ارقىلى باس شۇجى شي جىيىنڭنىڭ ماڭغزى سوزدەرىنىڭ رۇخىن جانە ماڭغزى ماقالالارلارن ۇيرەندى. 2- توپتاى نەگىزگى تاقىرىپتىق تارىبە ورسىتەتلىگەننەن كەيىن، شىنجياڭ كوركەمونەر شۇەيۋانى ادام، ۋاقتى، مازمۇن، ۇنىم سىندى “ىمورتتى تىياناقتاندىرۇ” تالابىنا ساي، شوعرلى ۇيرەنۇ تالقىسنىن جانە وزدىگىنىنى ۇيرەنۇدى ورسىتەتتى. مەكتەپ ۇيرەنۇدى ۇيمىداستىرۇدا نازاردى نەگىزگى جاۋاپكەرىشلىككە، نەگىزگى كاسىپكە شوعىرلاندىرىپ، وقۇشىلاردى تارىبەلەۋ، باسقارۇ، دارىندىلار قوسىنى قۇزىلىسى، كوركەمونەر شىعارماشلىعى، جاسامپازدەى سىياقتى قىزمەتتەرگە مەڭزەس، باسشى كادرلار باستاماشلىدىقپەن تەسكەرەۋ - زەرتتەۋ ورسىتەتتى، ماسەلەلەردى قاداعالادى، رەتتەتۇ - تۇزەتۇدى تىياناقتاندىردى.